ABETAREA
ŞQIPE

PUNUARĖ NGA

JOVANI RISTO LAZIT TEROVA

THENJE I.

DHURUAR NGA

ZOTIT P. M. CUCU

KOMÇ.

ŞQĖRISĖ „DRITA"

bėrė me 4 të kalendorit 1887 në Bukuresht

BUCURESCI

TIPO-LITOGRAFIA DOM. P. ÇUÇU

1887.

ABETAREA
SQIPE

PUNOARĔ PREJ

JOVANI RISTO LAZIT TEROVA

THENJE I.

DAROVITURE PREJ

ZOTIT P. M. CUCU

ROMÊN.

ŞOQĔRISĔ „DRITA"

BUCURESCI
TIPO-LITOGRAFIA DOR. P. CUCU
1887.

BKSH

PARINTELUI P. P. N. CUCU

Un'o-vorbire grijóri
N'anisaré ghior lani
C'do soni sod nó ndi
Téră jelín do t'ja di.

PARINTELUI D-nul P. N. CUCU

Albania in tsiaserle
Core ajutoire
De la mare de la nóră
In veci va fi recunoscitoare.

Vjersé proj Kotik a°a

ВКSH

ABETAREA
SQIPE

MËSIM 1.

Zëjëna të-vogëla

a b c ç d e ë é f g h i j k l m
n ñ o p q r s ş t u ũ ů v z.

MËSIM 2.

Zëjëna të-mëdhá

A B C Ç D E Ë É F G H I J K
L M N Ñ O P Q R S Ş T U Ũ
Ů V Z.

MËSIM 3.

Zbukuria shkrimeve të vogla

a ë b c ç d e ë ë f g h i j k

l m n ñ o p q r s ş t u ü

ü v x.

MËSIM 4.

Zbukuria shkrimeve të mëdha.

A B C Ç D E

Ë É F G H I

J K L M N

Ñ O P Q R S Ş

T U Ü Ü V Z.

MËSIM 5.

Zânëtë të-zëzëme dhé të-përzëzëme

të-zëzëme

a e ë ê i o u ũ ũ

a e ë ê i o u ũ ũ

të-përzëzëme

b c ç d f g h j k l m n ñ p

b c ç d f g h j k l m n ñ p

q r s ş t v z

q r s ş t v z

MËSIM 6.

Zânëtë dhëbëzërë

dh gh gç ll rr th zh zz

dh gh gç ll rr th zh zz

MËSIM 7.

Lindfë zëvëndi

Buzëtóre b f m p v

Dhëmbëtóre c ç d t dh gç ll th zz

Grûkëtóre	g k h
Qellëtóre	j l n ñ q r rr gh
Fişëllóre	s ş z zh

MËSIM 8.

Zrí-i zëjsavet

Të-çkrifëta	p t ç f k q s th
Të-ngûrëta	b d zz v g gh z dh
Të-trâşa	a g k ll rr
Të-holla	e gh q l r

Të-perkundreşta

b c d f g k l n r s t u zz z
p ç dh v gh q ll ñ rr ş th û gç zh

Të-pakundreşta.

a e ë h i j m o

MËSIM 9.

Nërrëfeze me të-zëjnit para të-përzëjnavet

a	e	ë	i	o	u	û
ab	eb	ëb	ib	ob	ub	ûb
ac	ec	ëc	ic	oc	uc	ûc
aç	eç	ëç	iç	oç	uç	ûç

ad	ed	ĕd	id	od	ud	ŭd
adh	edh	ĕdh	idh	odh	udh	ŭdh
af	ef	ĕf	if	of	uf	ŭf
ag	eg	ĕg	ig	og	ug	ŭg
agh	egh	ĕgh	igh	ogh	ugh	ŭgh
agç	egç	ĕgç	igç	ogç	ugç	ŭgç
ah	eh	ĕh	ih	oh	uh	ŭh
aj	ej	ĕj	ij	oj	uj	ŭj
ak	ek	ĕk	ik	ok	uk	ŭk
al	el	ĕl	il	ol	ul	ŭl
all	ell	ĕll	ill	oll	ull	ŭll
am	em	ĕm	im	om	um	ŭm
an	en	ĕn	in	on	un	ŭn
añ	eñ	ĕñ	iñ	oñ	uñ	ŭñ
ap	ep	ĕp	ip	op	up	ŭp
aq	eq	ĕq	iq	oq	uq	ŭq
ar	er	ĕr.	ir	or	ur	ŭr
arr	err	ĕrr	irr	orr	urr	ŭrr
as	es	ĕs	is	os	us	ŭs
aş	eş	ĕş	iş	oş	uş	ŭs
at	et	ĕt	it	ot	ut	ŭt
ath	eth	ĕth	ith	oth	uth	ŭth

av	ev	êv	iv	ov	uv	ûv
az	ez	êz	iz	oz	uz	ûz
azh	ezh	êzh	izh	ozh	uzh	ûzh
azz	ezz	êzz	izz	ozz	uzz	ûzz

MËSIM 10.

Nëvëfëse me fi-përzëgnat para të-zëgjuarit

a	e	ë	i	o	u	ũ
ba	be	bë	bi	bo	bu	bũ
ca	ce	cë	ci	co	cu	cũ
ça	çe	çë	çi	ço	çu	çũ
da	de	dë	di	do	du	dũ
dha	dhe	dhë	dhi	dho	dhu	dhũ
fa	fe	fë	fi	fo	fu	fũ
ga	ge	gë	gi	go	gu	gũ
gha	ghe	ghë	ghi	gho	ghu	ghũ
gça	gçe	gçë	gçi	gço	gçu	gçũ
ha	he	hë	hi	ho	hu	hũ
ja	je	jë	ji	jo	ju	jũ
ka	ke	kë	ki	ko	ku	kũ
la	le	lë	li	lo	lu	lũ
lla	lle	llë	lli	llo	llu	llũ

ma	me	mē	mi	mo	mu	mū
na	ne	nē	ni	no	nu	nū
ña	ñe	ñē	ñi	ño	ñu	ñū
pa	pe	pē	pi	po	pu	pū
qa	qe	qē	qi	qo	qu	qū
ra	re	rē	ri	ro	ru	rū
rra	rre	rrē	rri	rro	rru	rrū
sa	se	sē	si	so	su	sū
ṣa	ṣe	ṣē	ṣi	ṣo	ṣu	ṣū
ta	te	tē	ti	to	tu	tū
tha	the	thē	thi	tho	thu	thū
va	ve	vē	vi	vo	vu	vū
za	ze	zē	zi	zo	zu	zū
zha	zhe	zhē	zhi	zho	zhu	zhū
zza	zze	zzē	zzi	zzo	zzu	zzū

MËSIM 11.

Fjalë ñë-rrokësh

ñē ghē po ri sa qē ṣo ze ne mu ti se ṣe la ghu ca ve do sū ra di mi ño zu ro ha ku tha qe kú mē çē ço ar as im ik ull at uj uñ idh

oj eş ût eq er ap op an bar pas
për çun mat ñoñ şût çap şit lis ruş
pat mur për lum lap ghak det
dëm fik miq var mez mir cap leq
fût mbuş pres vdig zjar dreq brez
plak krip şkoñ stap pşoñ mjel mpiñ
bredh şkel sjell mbin brûll plot
plas krap ştüp ment vend vark qelq
peşk fişk bişt lart rumb dhëmb lark
bark frëngk cfurk plumb brisk mjaft
praps pleşt prift mbars ngordh zbret
cfrûn zbras ştrat ştrof ştrûdh ndroñ
ştrik zbrit ndreq.

MESIM 12.

Şenjt-ndikjim (-)

Dorë-ghatë sû-zi krûe-qûtét i-mirë
e-ligë të-tërë ñe-rë-zi-a

Şenjt-gjatesia (')

Punë e-mirë = pun'e-mirë. Fuşë e-
gherë = fuş'e-gherë. Vijë e-mullirit =
vij'e-mullirit. Qime e-verdhë = qim'e-

verdhë. Lule e-malit = lul'e-malit. Guri i-bardhë = gur'i-bardhë. Sûri i-ñeriut = sûr'i-ñeriut. Udha e-madhe = udh'e-madhe. Maja e lisit = Maj'e lisit. Çë do = ç'do. Çë ëştë = ç'ëştë. Së munt = s'munt. Së vete = s'vete.

MESIM 13.

Fjalë zanë rakise

a — a ri — a lë — an fro — ar kë —
a — a ri — a lë — an fro — ar kë —
an drej — a rë — ariu ëştë katër-
an drej — a rë — ariu ëştë katër-
këmbës i-egërë — andrej ëştë ñë
këmbës i-egërë — andrej ëştë ñë
nga şoqt'e mi
nga şoqt'e mi
e — e rë — e mër — eş — e në —
e — e rë — e mër — eş — e në —
e pe — e the — en ghëll — frûn ñë
e pe — e the — en ghëll — frûn ñë
erë fort e-ftotë — emëri im ëştë
erë fort e-ftotë — emëri im ëştë

jovan — enghëlli ri mbë qellt
jovan — enghëlli ri mbë qellt
b — bu rë — bal të — be së — ba ri
b — bu rë — bal të — be së — ba ri
— bër je — boş ti — burri është m'i-
— bër je — boş ti — burri është m'i-
madh se gruaja — me baltët bëjmë
madh se gruaja — me baltët bëjmë
kthize, qaramidhe — bari është ûş-
kthize, qaramidhe — bari është ûş-
qim'i bagëtivetë
qim'i bagëtivetë
c — cu së — co pë — ca pi — ca zë
c — cu së — co pë — ca pi — ca zë
— ci li — ci pë — cuc'e-vogëlë më-
— ci li — ci pë — cuc'e-vogëlë më-
son fort mirë
son fort mirë
d — do ra — dru ri — dru dhe —
d — do ra — dru ri — dru dhe —
duk je — duş ku — da şi — me do-
duk je — duş ku — da şi — me do-

rët gerbojemi në ç'do punë — duşku
rët gerbojemi në ç'do punë — duşku
është m'i-fortë se bredhi
është m'i-fortë se bredhi
f — fa rë — fa qe — fla gë — flu tur
f — fa rë — fa qe — fla gë — flu tur
— flo ke — fla më — flutura fluturon
— flo ke — fla më — flutura fluturon
tërë verënë — flokea është mvesje
tërë verënë — floku është mvesje
şqipëtari
şqipëtari
k — ko kë — ka lë — kra pi — këm bë
k — ko kë — ka lë — kra pi — këm bë
— kën dez — koka ësht' e-mbuloarë
— kën dez — koka ësht' e-mbuloarë
me leş — ka li im ka revan të-mirë
me leş — ka li im ka revan të-mirë
këndezi këndon
këndezi këndon
g — go jë — gu ri — ge gë — gha ku
g — go jë — gu ri — ge gë — gha ku

gçe pi — me gojët fjalojmë dhe
gçe pi — me gojët fjalojmë dhe
hamë — guri është m'i-fortë se druri
hamë — guri është m'i-fortë se druri
d — de le — di mër — dhe ri — do rë
d — de le — di mër — dhe ri — do rë
— dhëm bë — dimëri është m'i-fotë
— dhëm bë — dimëri është m'i-fotë
se vera — dhëmbët në ndjnë më
të ngrënë
të ngrënë
q — qe re — qe lli — qe ni —
q — qe re — qe lli — qe ni —
qer thull — qeren'e eqinë qetë — qeni
qer thull — qeren'e eqinë qetë — qeni
ruanë ghën'e të zott
ruanë ghën'e të zott
ç — çi pe — çu ni — çe lës — ça pi
ç — çi pe — çu ni — çe lës — ça pi
ço nës — çip emërojetë në majë
ço nës — çip emërojetë në majë

ghëe çelësi na şërbon më të-celu-
ghëe — çelësi na şërbon më ti-celu-
rit'a më të-mbûllurit të ç'do ghëje
rit'a më ti-mbûllurit të ç'do ghëje
h — hê në — hi ri — ham je —
h — hê në — hi ri — ham je —
hûmb je — hëna na ndrit natënë
humb je — héna na ndrit natënë
— hiri na duhetë për të bërë sapun
— hiri na duhetë për të bërë sapun
l — lu le — lo pë — lje pu ri — laş të
l — lu le — lo pë — lje pu ri — laş të
— li më — luletë në verë bukurojnë
— li më — luletë në verë bukurojnë
dhenë — lopa na ep qumështë
dhenë — lopa na ep qumështë
m — ma li — mo lla — maj mun —
m — ma li — mo lla — maj mun —
mbre ti — ma ghe — majmuni nghet
mbre ti — ma ghe — majmuni nghet
me ñerinë — mbreti urdhëron të-tërë
me ñerinë — mbreti urdhëron të-tërë

kombin'e tii—në maghetë gatuhenë
kombin'e tii—në maghetë gatuhenë
bukëtë
buketë
n—na të—nu ni—ne sër—na pë
n—na të—nu ni—ne sër—na pë
—nuni ardhi sonte natënë—me
—nuni ardhi sonte natëne—me
napët kullojet qumështi
napët kullojet qumështi
ñ— ñe ri—ñer kë—ñë ri—ño va
ñ— ñe ri—ñer kë—ñë ri—ño va
—këjo është ñerka eme—ñëri pe
—këjo është ñerka eme—ñëri pe
këta më ñovi
këta më ñovi
p—pu lë—pa lë—pe së—pan di
p—pu lë—pa lë—pë së—pan di
—pandi blevi pesë pula—peti pu-
—pandi blevi pesë pula—peti pu-
novi tërë ditënë
novi tërë ditënë

r — ri pi — ru gë — ra pi — re të —
r — rï pi — ru gë — ra pi — rë të —
rapi vjen rugãsë — retë u-ndanë
rapi vjen rugãsë — retë u-ndanë
ripa ripa'
ripa ripa
s — sû ri — ṣiu — si për — ṣu më —
s — sü ri — ṣiu — si për — ṣu më —
sûri ṣëkon — ṣiu lak dhenë — ṣumë
sûri ṣëkon — ṣiu lak dhenë — ṣumë
veta
veta
t — tü mi — the si — thel pi — tu ṣa
t — tü mi — the si — thel pi — tu rë
tõmi ëṣt'i-zez — kam ñë thes me tura
tõmi ëṣt'i-zez — kam në thes me tura
u — u më — u rë — û ve — û lli —
u — u më — u rë — û ve — û lli —
unë dua të-mirënë — ûlli driton na-
unë dua të-mirënë — ûlli driton na-
tënë
tënë

v — ve rë — va ri — va ni — va llo
v — ve rë — va ri — va ni — va lle
— në verët është ngrotë — vani lot
— në verët është ngrotë — vani lot
valle
valle
z — zo ti — ze mër — ze zo — zha bë
z — zo ti — ze mër — ze zo — zha bë
— zoti është perëndia — zoméra ime
— zoti është perëndia — zoméra ime
qan për tú
qan për tú

MËSIM 14.

Të-gjurit të zëreve

Zgjatje	(¯)	á ë é í ó ú
Ndrúsje	(˘)	ë ü
Ndrúsj'e-gjatë	(ˇ)	ê û

Mësim, vërtet, arósë, lëvdó, emni, rëmim, gjëpi, mësonjëtór, punëtór, e-emnëll, dhëndër, vërë, është, rëndë, lémş, zëmërë, bërje, fútúrë, lúró, úll, pesqúrë, atú, túm, túmón, úrë, qúpi, mbúlle.

MËSIM 15.

Zëgzëa të-mëdha

a A *Nerin po pati dëgjue,*
E gjeu punëzën'e-mirë. *a A*

Artu ëşt-i-égërë. Aii ron në për pûllet të-mëdhën e të-dënduré. Ári ëşt'i-vûeiturë. Prei ati bënenë më të-gjama të-vûejtura pláçka. Alë qûetë ç'do farë-ghëje që ghëndetë şum'e-pákëtë. Ati im është në plak prej atá më të daşuritë. Aii do átin dhe émën e vet.

b B *Zemëra g'ësht'e-gerivar,*
Kur-do-her' ësht'e-gëzuar. *b B*

Bûltë quhetë dhéu i-trazóarë me ujë. Prei balle bëjmë: tulla, stómna, póçe, mürel'të-ştëpisë e.ş.t. Bualli është m'i-madh se káu. Búka bëjetë prej grûri. Bimë quajmë ç'do farë-gjëje që del prej dhéut po si të të mblerësirat që dukenë mbi dhet.

c C *E-liga të zvertit,*
Të mërzit e të manit. *c C*

Cápi është hagëti e-úrtë. Mişta të capit neve e-hamë dhe lëkurën' e leştë të ti e márëm për ç'do punëra. Cipë qûetë në ghë që mbulón ghëkaşë. Cipa është şum'e-hollë. Cúca mëson şumë şpéitë të-çilënë s'mundon t'e-ariûs tiétërë cúcë.

ç Ç *Udhëz'e-zotit është urtësia,*
Vetëm të-mirën'do perëndia. ë Ë

Çipi është një të-bapure pe gjatë-dhet e pesë qind-matëse të gjelmëvet (këmbëve). Çelës emërojmë një vëgëlë me të-cilënë nevet mëndimë të çelimë dhe të mbúllimë ç'do që të na mundetë. Çón'i ne mori një lavdí gjumë të-madhe në mësimt.

d D *Kuq s'do t'emín'e tanë,*
S'ghen te-mir'as më no-ñ'anë. d D

Dóra na ndi për e'do farë-ghëje që kémi për të bërë. Në ñerí që s'ka dorë emërojetë dorac. Dhëu është po sí një lëmş dhe vërtitetë përqárk djéllit dhe hënëzës. Dheu është gjumë më pránë hënëzës se djellit.

e E *Përtoñësi ështi-mjerë,*
Punëtori e ghen nderë. ë Ë

Émër emërójmë një fjalë me të-cilënë mëndimë që të réfejmë e'do farë-ghëje. Elena është një emërë me të cilinë emërójmë një grúa. Ethe është një sëmundë fort e-ligë.

ë Ë *Dituria ështi-mirë,*
Si drita ndë errësirë. ë Ë

Ëndërë emërójetë e'do ghë që i paradúketë ñerínt në ghúmë dhe ëndëra vjén préj ghaku. Embëlsira është një prej gjatë ató më të-pëlqëratë

dhe gjíjën të êmbëlsirës e kanë: gegéri, rugkatë fiqtë, e më të-gjuma pémë.

f F *Aû që nukë mûson,*
jetënë të-ecz'e gjon.

Fárë emërójetë e'do që vëgtrójmë me sût, se e'do që vëgtrójmë êgt'e bërë prej fare dhe êgtë fárë. Frûmë emërójetë ûë farë àvullí të-cilin'e përbrendójmë dhe e përjagtójmë préj vet-vëtes' sonë për që të mûndimë të rojmë më këtë jétë.

g G *Duaj mënën'e dën,*
Që të t'apin uratën.

Gójënë e kémi për të-fjalóurë, për të marë frûmë, për të-përtrúpurë dhe g.t.t. Ghaku êgtë ûë lênk i-kuq e i-kripëtë përndarë më për trúp të e'do le vízjeje. Gjóke emërójëtë në gegërit ûë róbe me të-cilënë gegëtë mbajnë zîi Skenderbéjnë.

h H *Sa do i-pasur' të jeg,*
Punënë të mos e leg.

Hékuri êgtë ûë metal i-fortë dhe gum'i-pungim. Prej hékuri bëjenë disa fára végëla: posi sopáta, sqepári, plúgu e.t.t. Hënëza êgtë ûë lêmg po si edhe dheu ûnë.

i I *Ka uratë nga pervdia,*
Kug ka me djersët'të tija.

Ilo emërónimë vëllánë t'im i-cili ka vdékurë prej tetë vjétg dhe mûa s'mûndet êdot që të më dalë ndër-mëntg.

j J *Nerin që vetëm për vetë punon,*
Është si ñë dru, që penë s'legon. *j J*

Javë emërójmë ñë të-katërtën'e ñë muaji. Java ka ştatë ditë, të-ciilatë janë këto : e-djélë, e-hënë, e-mártë, e mërkúrë, e-énte, e-préməte, e-ştúnë.

k K *Zorë të-vërtetënë,*
Të trasëgoj jetënë. *k K*

Kali është ñë katërkëmbës i búlë dhe është m'i-madh se gomari. Kalit i ñipinë mbë kuriz, e mbréjnë mbë qórez, dhe mbë plogt.

l L *Pa pasurë dilluri,*
S'gjetë ñerin ñeri. *l L*

Lule emërójemë tërë himëratë që dálinë prej dheu dhe béjnë ca flétë prej ştunë fára fútúraş dhe bienë érë të-pelqhërë e të-búkurë. Lis emërójetë e'do dru që është i-madh.

m M *Pa s'bëra ñë të-mirë në botë,*
Iatën'e bërr, dëm, vate botë. *m M*

Mal emërójmë ñë cópë vend që është ştúnë mi-lártër se vëseto që ka rótullë ti. Muşkë emërójetë ñë katërkëmbës i-lindurë prej pele të-başkoarë me gomart.

n N *Mendo pa folë, nuor thuaj e'do,*
Mendo pa bëj dhe nus u-nzilo. *n N*

Naum është ñë émërë búri. Ñip emërójetë djalí' i-ştatë motre dhe i-tit vëllaj.

ñ Ñ *Në që bëra likjt, mirë e'ghen,*
Iela ëorinë ja qërrlen.

Neriu është zot mi vëtet të tii edhe është mbërrét për mi tërë lëvizjet. Neriu ka dituri të-madhe dhe ca nga ca, po për-hap dituriné, më të-madhe.

o O *Mos gëzu se të mësojnë*
Pa pastaj nuk s'të besojnë

Oq emërojetë në vjet buallicejc. Ori është émëri në quheti pej Maqedhonis.

P p *Dubet të vojq i-vërtetë,*
Pa të lez emër për jetë.

Pula është të ggoq i-gtëpisë. Ajo kakaris e bën vezë. Pûlli është në vent i-mbisurë plót me lisa. Në pûllit ghëndesë gûmë egërsira. Perendija ëgt'e-madhe mi tërë ghëndjet.

q Q *Dubet që nga vogëlia,*
Bërë zakon mirësia.

Qëni është në katerkëmbës i-bûtë dhe është gume besetár. Ajii roan gtëpinë dhe ç'do plackë të të zótt. Qûmështi është të bulmét që na e japinë bagëtía.

r R *Mos vorë kurë nakar*
Të djek zemërn, është zjar.

Rûgi është në pémë që ritelë në vreqtët. Prej rugit bëjelë vera. Rëtë bëjenë prej avullit të-ujit. Rosa është m'e-vógëlë se pata.

s S *Mos i bëj ẽerin në jetë*
Ghé, që s'do ta pësoñç vetë. ç Ç

Sûri ẽshtë ũë prej të-pésë végelat' të-spirtit të-ne, me ndimët të së-cilit néve mundimë të vështrójmë c'do farë-ghëje. Spiro ẽshtë ũë émërë që emërón ũë ĩarë.

sh Sh *Vetëm e-mira ẽerinë,*
E afron me perëndinë. ç Ç

Sharé ẽshtë ñë végël me të-cilënë préshëmë, sarójmë drûtë. Shesh emërójetë ũë vend i-shtróarë. Shpërí emërójetë vëndi i-ne shpíetarëvet. Shuli ẽshtë ũë copë dru i-rumbullákët që víret më ñërét e më tjetërtë áne të vegjësë për të mbájturë pëlúrën.

t T *Me ndhe fito, me ndhe kurse,*
Dhe me ndhë priz nga ato që ke. t T

Tûmi ẽshtë ũë fuqi e drúvet, që lëshójnë duke djëgur. Thimi ẽshtë ũë émërë mashkulli. Thanë emërójetë ũë pëmë që rilets më tépërë në për pûlletë dhë në për vrégtalë.

u U *Në mos ke e në mos ep dot.*
Për të-mirën lëgo ẽë lot. u U

Úrë emërójetë ũë údhë e-bërë për mbi ũë ûjë për të skuarë berezia. Ulku ẽshtë ũë kaliérkëmbës i-egërë. Atí i pëlqéjnë shúmë bagëtía.

û Û	*Veç e-mira të ndërron,* *dhe zemërnë ta gëzon.*	é Ë

Ûlli është më lëmç posi dhe dheu lënëza djëlli e.t.t.

v V	*Mos ji me dë fage kurë,* *ji i-dregë, i-mirë burë.*	ë Ÿ

Vrap emërójetë më e-nzitóarë. Vit emërójetë më verë dhe më dimërë. Végjëtë janë fërrat prej të-pése véglavet të gjirtit të ne, me ndihmën të së ëllëvetës mëndimë të ndërhójmë c'do fare-gjëje.

z Z	*Zoti sërin'e ka gatuar,* *me mend në kokë për të mendúar.*	j Ž

Zjéri është më fuqi e-madhe që na jep të-ngróftë. Me zjart ngrójemi, gatóajmë ghellë, zjéjmë ujë. Zhúba është më levizëse që rón më tepërë më ujëtë.

MESIM 16.

Lëndje e fjalëvetë.

Korçë, korçar. Dhen, dhenar. Lopë, lopëçar. Bukur', i-bùkur, bukuróç. Verdhoç, verdhanik, i-verdhë. Trim, trimëri. Forcátë, i-fórtë. Şúmë, şumicë, i-şumë, şumó. Şëndet, şëdoç, i-şëndóşë, Drún, i-drúshtë. Bùrë, burërişte. Zógë, zoçkë. Dhëmb, dhëmbje, dhëmbón. Qûtet, qûtetar, qûtétje, i-qûtetóar. Sû, sûskë, mësuç. Këndë, kën-

dim, këndo, këndebór. Mësim, mësó, mësóñës, mësoñëtór. Zemër, zemërim, zemëró, i-zemëróar. Faj, fajtór. Mir, mirë, mirësí, miró, mirës, i-mirë, përmir. Anë, anfër, anó, anferó, ani, i-anóar, i-anferóar, anim, anferim. Plasë, plasár. Dárdhë, dardhar. Pşat, pşatár. Tişnicë, tişnicár. Elbasán, elbasánas. Prëmét, prëmétas. Şkódrë, şkodran. Dibrë, dibrán. Gegëní, gégë. Şqipërí, şqipëtar, şqíp, şqipóñë. Pésë, pésëş, pesár, i-péstë. Qind, qindës, qindár, i-qindti. Zot, zonë, zotó, i-zoti. Vllaña, vllá, vllaníckë. Turqía, türk, türkë. Frenghia, freng, frengë.

MËSIM 17.

Pikëpewat

(,) presë	— ndarës.
(-) pikë	( ) hark
(;) pikë-presë	[ ] klapë
(!) pyetës	„ “ çoonës
(!) çuditës	... pika
(:) dupika	§ perşëñë.

Presë.— Presa vijetë për të ndarë fjalëtë.

Pikë.— Pika vijetë kur mbarojetë fjala.

Pikë-presë.— Pikë-presa është në mest të presës e të pikës.

Pyetës.— Pyetësi vijetë për të pyeturë.

Çuditës.—Çuditësi vijetë në fjalëtë që tregojnë çudi a gas a elëm a aksafl.

Dû-pika.— Të dû pikatë tregojnë së fjalë që vjen.

Ndarës.— ndarësi ndan ca fjalë nga të-tjerat.

Ark, klapë.— Këto të-dója mbûllînë ca fjallë.

Çqoñës.— Çqoñësi qqon fjalët'e thëna pej tjetëri.

Pika.— Pikatë tregojnë që ka dhe nuk për të thënë.

Përgeñë.— Përgeña viretë në krûet të mësimevet.

MËSIM 18.

Vapóri është në anie, që ecënë me në pëndë si pënd'e-mullîrit, të-ellën'e rutullón faqí e ávullit t'ûjit që zjën bréndа.

Udh'e-hékurit është në udh'e-drejtë e-gjatë me dû vija hékuri, për mi të-cilatë rrangullójenë disá qére, që lúqenë prej në qéroje, e-cila lëviz nga avulli ûjit, që zjen bréndа në të, e që kthen rotat e sája.

Telegráfi është në fil i-hekurtë i ndërë mi trarë që nga në vénd gher nuk në tjatërë, në të-dû ánët' të të-cilit nëndhenë dû maqina për të dërgúarë fjálët nga në vénd në tjatëri.

Shtypësha është në vend tek shtypjenë fletësënat (vivllatë) me zëgeñëza të-plumpta të-dërdhurë, të cilatë radhójenë edhe lidhenë bashkë.

Zhvargeña (fotografia) është në mjeshtëri me të-

cilënë ngrijetë fûtûr'e-ñerñut edhé e c'do farë ghëje mi ñë qëlqe, edhé nga qelqea mi ñë copë kartë.

Karta bëjetë prej levéreş, të-cilatë i len'e kâlbëjenë, pastáj i şkójnë nëpër ñë maqinë, e-cila i grin e i bën ñë brûmë të lënktë; nga kû brúmë dérdhinë petë të-hóllo, i thájnë e i présinë meşë meşë si i veştrójmë.

Ári, erghendi, bekuri, plumbi e të-tjerëtë metalë nzirenë prej dheut, tëk ndódhenë si remka nëpër mezt të baltës'e të gurëvet; s'andejmi i nzjérinë, i tretinë e i punójnë.

Thëngjilli bëjetë prej druş, të cilatë i venë stâve brenda në ñë gropë të lâpurë në dhet, pastáj u venë zjar'e i ndézinë, edhe si bëjenë druş, i mbulójnë me dhé e i lenë nënë dhét sa të şûben'e të bëjenë thëngjill.

Thëngjilli i metálit është ñë thëngjill i-çkelgûrë, që del nga dhéu, është'i-bërë prej drúrëvet e barravet të-mbéturа nënë dhét që mijëra vjétş.

Deleja është ñë her'e bekûrë pjell ñë herë në mot ñë qenq edhé më të-rallë dû şqéra; leşt'e saj q'e ka të-şûm'e te-butë i qéthetë për të tjer'e për të bërë me të c'do farë robe. Qûméşt'i saj është ñë ghë e-émbël e fort uşqeñëse prej së-cilësë nziretë edhe ghúlpet'e djáthet'e ajka e kósi e dhalli; miş'i saj është m'i-mir'i uşqímet të ñeriut; prej lëkúrës' së saj bëjenë şumë ghërra

të nevojëta për të mvështrit'e të mbathurit' të lëriut.

Neriu është m'i dobët'i të-gjithë ghërravet të ghalla se s'ka as leq në trupt që t'e rrahë nga të flótët'e nga gju e dëbora, as dhëmbë të-mbështhë e të-mprehtë, as brirë as thoi të-fortë për të qqûerë e për të rónjturë, as thóndra në këmbëtë për të mos vrárë nga gurët'a nga ghëmbatë; po mëndjen që ka e ka bërë më të fórtë nga të gjithë, duke ghëturë kaqë ghërra për të mvështr'e të mbathurë e kàqë, armë për të rojturë (róarë).

Segori del pej shëkalamtzhde të-traq'e të-ghatë që bëjetë në Eghûptë e nëpër ghithë vëndet të-nzóhëta; kjo kallamizhde ka brenda të lëng t'ëmbël, të-cilin'e nzjérënë duke gtrôdhurë kallamizhdenë edhé kû lënga ngrin e bëjetë zeqér. N'Evrópë e nzjérënë edhé nga ca farë rëndë si pangkarí i-cili është të rëlë si qepa.

Kafeja bëjetë në Jemen t'Arabisë m'e-mira, po del edhé n'Amerikë; është pem'e të drúthi të-vogële, i-cili ep ca koqe rumbullake që janë dû koqe kafe në të gujáte.

Sapúni bëjetë qumë prej vàji, prej këlqera edhé prej të hólte q'i thónë sodë. Në Krit bëjetë qumë sapun; bëjetë edhe në Qanëri, po me të qën'i-pelûrurë nuk është'i-vlejturë.

Krípa del nga ûjët e dëtit, të cilën'e kthéjnë

në postáte pakë të-thellë, edhé e lenë sa të bëjetë újetë ávullë e të ngrijetë n'erët, atë-here kripa mbétetë në fúnt të postátit.

MËSIM 19.

Numerëzëzñatë

1 ñë, 2 dú, 3 tri, 4 katërë, 5 pesë, 6 ghaştë, 7 ştatë, 8 tetë, 9 nëntë, 10 dhetë.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	*2*	*3*	*4*	*5*	*6*	*7*	*8*	*9*	*10*

11 në-mbë-dhetë	21 ñë-zet e ñë
12 dú-mbë-dhetë	22 në-zët e dú
13 trre-mbë-dhetë	23 ñë-zet e tri
14 katrë-mbë-dhetë	24 në-zet e katërë
15 pesë-mbë dhetë	25 ñë-zet e pesë
16 ghaştë-mbë-dhetë	26 në-zet e ghaştë
17 ştatë-mbë-dhetë	27 ñë-zet e ştatë
18 tetë-mbë-dhetë	28 në-zet e tetë
19 nëntë-mbë-dhetë	29 në-zet e nëntë
20 ñë-zet	30 tri-dhetë

40 dú-zet	70 ştatë-dhetë
50 pesë-dhetë	80 tetë-dhetë
60 ghaştë-dhetë	90 nëntë-qint

100 ñë-qint

101 ßë-qint e ßë	600 ghaştë-qint
200 dü-qint	700 ştatë-qint
300 tre-qint	800 tetë-qint
400 katërë-qint	900 nëntë-qint
500 pesë-qint	1000 ßë-mië

MËSIM 20.

Ç'ejell gëzëştra

Pesni

Ne djalë kuloste në fuşet şqerat'të t'et. Ndë ßë ditë du ke daşure të geßëßë fuşatarëtë që punonine dheuë për qark tii, zu të thëresë şumë me zërt të-naltë. „Hidhi se erdi ulku!" Nërëzit të-cilëte qenë në punë ndë fuşetë, duke dighoarë të-thirurën'e djalit, rendënë të dalinë për ndimë. Kur arinë ndë tufët, panë, qûş-se janë gëßdërë. Djali i kiş gëßdërë, se po ulku s'qe rëfûërë. Tjetër' herë ulku erdh me të-vërtetë ne tufa me dhen. Djalli zu ghene të thëresë: hidhi, se erdhi ulku!" Nerëzit që qenë nëpër fuşët më s'ren-dënë, du ke mendoarë që djali na gëûen. Ulku, du ke pa mos trembure nga djali, zuri të faşonë şqeratë, mori ßë prej to edhe iku me të në pûll.

MËSIM 21.

Gomari

Kali

Gomari është m'i-vogëlë se sa kali. Gomari ka veşë të-më-dha dhe pëllet ga-do-më-herë şumë dhe ndörë. Gomari ështi-mirë, dhe i-urtë, kur s'e zemërojmë dhe i jepimë të-ngrenë te mirë. ¦Ai bëjet i-lig, kur e zemërojmë. Gomari şpije şumë rëndësirë mi kuriz dhe i pëlqen të ecësë në mez të turresë me dhen dhe të kullotëtë mbëmëzme to. Nëpër male ëërezitë ecinë kalcarë më gomar. Qëmëştin' të gomarices'e-pinë ëenezit'e-sëmurë.

MËSIM 22.

Bualli

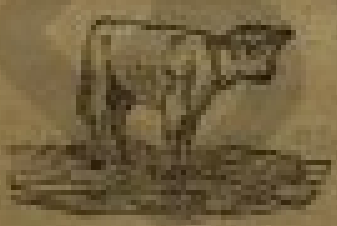

Ox

Bualli është m'i madh dhe m'i-fortë se kau. Në verët a s'duron dot në të-grotët dhe dimërit s'duron dot të-flokët. Për-andaj bualli dimërin'e dimëron në kolibe të-bëra nënë dhet dhe në verët kur është vap'e-madhe, futetë nëpër lumëra a nëpër pellghe. Qumështi i buallices është m'i-trashë dhe ka më şumë gjalpë, se sa i lopës. Bualli kur ështi-vogëlë, emërojetë oç a oçe. Buallica, kur është leonkë, është-egërsoarë dhe çi-

pon me brûšë. Bualli kulot bar. Ndë kolibet e ûşqejmë me bar të-thatë, me kagtë dhe me krunda.

Deleja, kau dhe bualli, pas si e'hanë dhe rafşojenë, e përtrûpinë më edhe ûë-berë të ngrënën'e tûre që kanë ngrenë. Për-antaj emerójenë kagëtí përtrûpëse.

MËSIM 23.

Pula dhe këndézi

Pula

Pula ron përanë ştëpisë. Ajo bën vezë që në para-verë ger në vjeshë. Kur polli pula ze të këndoñë, vezët' të pulës'janë tëmira me të-ngrënë. Pula kuaçit vezëtë dhe prej ëûreş nzjer zoga. Zoghtë, gher sa bëjenë më të-mbëdha, rinë për anë kuaçkësë. Kuaçka kërkon dheenë të gheñë të-ngrënë për zoghtë. Zoghtë rûjnë nënë krahët'e kuaçkes. Kur vjen egërsira të rëmbeñë do-ûë zogë, kuaçka thërel zoghtë pas veteje, rijetë me egërsirënë dhe i roanë me thoñt'e saja.

Këndezi ëştë m'i madh se pula. Aii ecënë më të-madh nëpër pulatë. Këndezi ka ûë [illegible] kokë dhe çipe më këmbët. Bişţin'e tij e mbajnë përpjetë. Kur këndezi ghen për të ngrënë, thërel pulatë. Kur vjen do-ûë kendez'i naj ñë hóbórt,

aii rijetë me të. Këndezi këndon' natënë më të-ŋuma herë, që të sŋojnë punetorëtë në punë. Prej këndezi hojetë klapon. Pula dhe këndezi hanë mel, elb, misër dhe të-tjera. Miŋtë të pulës'e të këndezit e hamë të-zjerë, të-pjekurë dhe gheltë.

MËSIM 24.

Mbleta

Mbleta

Mjalta êŋt'e-êmbëlë. Mjaltën'e bejnë mbletëtë. Mbletët'e mbledhinë prej luleŋ dhe e sjellinë në koŋt. Asi-farë ato mbledhinë dhe dûllëtë, me të-cilënë bëjnë foletë, në të-cilatë vendojnë mjaltëtë. Ne koŋt punojnë ŋumë të ŋuma mbletë. Mbletëtë janë ŋumë të-punesë. Ato frûtullojnë të-tërë ditënë, që të mbleçihinë mjaltë. Më si-cililinë-do koŋ ghendëtë ûë matkë. Mbletëtë i falen'a i përuñenë matkësë. Matka ri në koŋt dhe vëŋtron, që puna të mos mbetetë prëpa. Prej vezët' të matkës lindenë mbletë. Mbletëtë kanë nga ûë thumb më anët' të-prapmë. Me thumbt çipojnë ata të-cilët'i zemërojnë dhe i pengojnë ngaj puna. Në koŋt në ghendenë dhe të-tjera mbletë, të-cilatë s'punojnë dhe emërojenë të-lëna. Kur bletët'u-ŋumosanë ŋumë teperë ndë-ûë koŋ, atë-herë ûëra anë prej sures sghedh ûë tjetërë matkë dhe daline jaŋtë

ati kogi. Atë-here thomi-që rojit, Rojin'e zemë dhe e vendojmë ndë-në koş të-rii. Mbletetë, më-në here që po-sa u-vendosanë ndë të, nisinë të punojnë ghene.

Kur në-koş u-rafşoa me pite mjaltë, ne presimë pite-mjaltët.

Prej pite-mjaltës ştrûdhimë mjaltëtë dhe mbetetë dûllëtë. Mjaltin'e hëmë. Prej dûllij bëjmë qiriñ, të-ciletë i ndezimë në qişë (kliş).

MESIM 25.

Miz'e mëndafşitë

Flûtûra

Miz'e mëndafşitë na është şum'-e-filoarşime. Miz'e mëndafşitë lindetë pej veze. Posa lindetë ze ha fletë-mamaş. Miz'e mëndafşitë rritetë dhe bëjet'e-madhe në ghaşt'a ştate javë. Gher-sa të rritetë miza fle katër here ndë herra të ndûra (ñoura): Kur fle, çvişetë pej lëkurës' së-vjetër dhe del me në tjetër të-ree. Pas si ç'ritetë mjaltë, atë-here më e'ha më dhe nis të nghitetë, që të bëñë kukule. Pas cu dilş del pej kukules po-si flûtûre. Flûtûra nis të bëñë farë. Kuku-let'i heqimë në rotë që të bëjmë bûrûngeûk a mëndafş. Me bûrûngeûk a me mëndafşt bëjmë rîza të-bukura dhe këmişë të-holla, Miza ha fletë-mamaş. Manat'i mbjellëm

dhe i perrëndítimë. Mánat' të-gartoara bëjnë fletënë më të-madhe se të altâre të-poşartoaratë. Manat'i vendojmë në vijë të dreqte në kopështë dhe nga do-ûë-herë bëjmë prej sûreş gurdh të-ghadlë.

MËSIM 26.

Ştëpimesoñea (Permesinca)

Lëng-dioxa

Unë vete (çapojemë) në ştëpi-mësoñetë. Ştëpi-mësoñea ñët me ştëpët të priutvet. Në ştëpi-mësoñet janë fëmijë şumë, çuna dhe cuca. Fëmija që venë në ştëpi-mësoñet, emërojenë mësoñës a mësonjëse. Në ştëpi-mësoñet këndoñ (şenë-zënoñ) më vivlët (fletë-şenet). Vivllen'e sjell nga ştëpia. Nga stëpia më sjell edhe pllocën, pendën, kallamaretë kartënë dhe vijetorenë. Në ştëpi-mës' oñet është dhe në dërasë. Më dërasët şknajmë (zëşenojmë) me tebeşir. Kondili është: pej pende, hekurij. pej plumbij, a pej gurij. Me kondilt të-gurtë şkruajmë mbë pllocët. Kondilin'e-hekut'a e pendsim e nghûejmë në mellant (lenk-zezët) dhe şkruajmë mbë kartë. Vjëtorea na ndënon, që të şenojmë vija mbë kartë dhe mbë pllocë. Në ştëpi-mësoñet më vështroñ ndëñës.

Dhe të-tjera ghërra të-mëpunçime. Mbë ndëñësit ri, vendoñ fletëçëpat dhe çkruañ (zëçëñoñ). Në-çë pi-mësoñet është dhe mesoñëtori. Mësoñëtori na tregon istori të-bukura, na këndon këngë të pëlqñera dhe na mëson të këndojmë të skruajmë dhe të çumojmë.

Ne dighojmë me të-vënëtese istorit' të-bukura që na thotë mësoñëtori. Fëmia të-cilëtë s'mësojnë çkroñë, mbetenë të poçtërë.

MESIM 27.

Pasqir'e çumezimit

1× 2=	4× 4=16	7× 7=49
2× 2= 4	4× 5=20	7× 8=56
2× 3= 6	4× 6=24	7× 9=63
2× 4= 8	4× 7=28	7×10=70
2× 5=10	4× 8=32	8× 8=64
2× 6=12	4× 9=36	8× 9=72
2× 7=14	4×10=40	8×10=80
2× 8=16	5× 5=25	9× 9=81
2× 9=18	5× 6=30	9×10=90
2×10=20	5× 7=35	10× 10= 100
3× 3= 9	5× 8=40	10× 100= 1000
3× 4=12	5× 9=45	10×1000=10000
3× 5=15	5×10=50	
3× 6=18	6× 6=36	
3× 7=21	6× 7=42	
3× 8=24	6× 8=48	
3× 9=27	6× 9=54	
3×10=30	6×10=60	

MËSIM 28.

Udhë-e-hekrë

Duke vájturë nga anët'e veriut fort lart ghejmë ca vende të-fla-hëtë të-mbulóarë me dëbór'e me ákullë; atje dimëri është nëntë muaj, edhé të-tre muajtë që mbétenë për verë s'jánë më të-ngrotë se dimëri únë; në mest të dimërit náta zghatetë gher më ñë-zet e tre orë; në verë prapë béjetë dita aq'e ghatë edhé nata şkurtójetë gher me ñë orë. Nerëzitë atje rinë mverşurë me lëkúrë, ştëpitë i béjnë prej plisaş ákulli edhé i mvéşinë përbrénda me gëzof; rójnë me mişt të peşqet e të ca ştëzavet të-tjera që béjnë ghah edhe të-ciávet u mvéşinë lëkúrënë. Edhé në verë dheu atje núku çkrin, véç ñ'a dë ghişt për sipe; bimëra e péméra atje s'bëjenë, edhé ca şelghe që mbíhënë s'nxjatenë më tepërë se dë tri pëllëmbë, edhé dhéa s'nxjer ghë që t'ùşqéñë ñerinë, për-véç lule të-bukura. Nerëzit'e-atjéşimë, nëpër ştëpit të-ákullta e nëpër steñat, ngrójenë me áfşit të vajit të péşkut, që djéginë për të ngróar'e për të dritóarë.

MËSIM 29.

Nga anët'e jugésë në vende te largë janë ca fuşa të-ghéra e të-ghata që dukenë si të-paánëta; keto fuşa janë të-rërëta síñë ¸det i-gherë peej

rêre; munt të dëthë ñeriu gumë mâaj nëpër mest të tûre pa mândóarë t'u ghéñ'ánénë; kënha fundójetë gher në ghût; ndihë s'munt të ghendetë: éra e ngre rërënë nga ñë anë e gpije më ñ'anë tjetërë; mbrëmunet ñeriu gëli ñë metal tëlartë prej rêre që qendrón si ñë mal në mést të fugëse, kur të ngrijetë në mënghést gëli që mali s'ëgtë në vëndit, po më ñ'anë tjetërë, tek iş fuş e-gecëtë, ëgtë bërë ñë mal; éra e ngre rërënë sakaq-hére nga ñë vend e e gpije në ñë vend djetërë. Në këto fuga të-rërëta ujë s'ka, përvëç më të-rallë janë ca brighe që kánë ujë edhé pákë drur'e bar; nëpër këtë brédghe ndódhenë edhé ca pşatra a qûtele. Cu më poştë nga jûga janë ca vénde të-mbulóarë me bárra e me lëpuşka teghâta. Nëpër ata vénde bije gumë şir e ëgtë fort nzéte.

Ariut n arrin

MESIM 30.

Janë ca vénde mi dhet gumë të-largë nga neve, në të-cilëtë ñerëzitë janë t'ëgërë: nga atâ ñerëz, janë ca të-muşkullhërë; ca prej tûre s'dinë c'ëgtë gtëpija, dhe ditënë gatitinë tej tëhu edhé natënë fûtenë nëpër sténa, nëpër vrima të dhéut, nëpër pûva, a hipinë në lisa të-lartë edhé flenë përmi gtráte të bërë prej degaş. Të-gumët'e këtûre

janë fare lakuriq, për armë skanë përveç kopáçe e hanë të këpaturë në pûllt edhe gurë të-gdhéndurë si s'patë a si thîkë : ñerëzitë që vrásinë në lúftat edhé ñerëzit'e hûaj q'u bíjenë në dorë i therînë e u hanë mişţë. Ca nga këtá e mbulójnë trupa'e tûre me lúle që béjnë mi lëkurët edhé në veş:t e në hundr't e në buz:t várinë ghërra aqë të-rënda si vethë sa veş:t u zvarójenë gher në súpet edhé buz'e-póştërrne u bíje më guş:t. Ca s'kanë për të-ngrénë perveç pemë, lende, rëñë a pişq.

MËSIM 31.

Lule

Moti ka dûmbë-dhetë muaj që janë : marsi, prilli, maji, qersóri, koriku, gúşti. vjeşt'e-parë, vjeşt'e-meame, vjeşt'e prap'sme, şëmendren, kollozhéku, şkurti. Ç'do muaj ka tri-dhet e ñë dit veç şkurtit që ka ñë-zet e tet'a ñ'-zet e nëntë. Ştatë ditë béjnë të javë ; ditët'e jav'së janë : e-djel', e-hënë, e-martë. e-m'rkurë, e-ënte, e-premte, e-ştunë. Ç'do ditë başkë me nat'n'e saj ka ñë-zet e katërë orë; ç'do orë ka ghaştë dhetë mënutë edhé ç'do m'nt ka ghaştë dhetë nënë mënde. Prapë moti ka tre-qint e ghaştë-dhet'e pesë dit e ca mënde. Nga të dû-mbë-dhetë muajit'e mótit tre janë paraverë, tre ver', tre vjeştë edhé tre

dimërë. Në verë dita është e ghatë e náta e-shkurtërë ; Në dimërë dita ósht'e shkurtërë e-náta e-ghatë ; në paravérë edhë në vjeshtë dita me natënë janë bë. Dit'e ghatë sjell të-nzetitë, nat'e-ghatë sjell të-ftohtitë.

MËSIM 32.

Shënat'ie të kater punet të numëruarë

Mbledhtësëna +) 2+2=4
Zbritësëna −) 3 : 1=2
Shumëzësëna ×) 2×3=6
Pjesëtësëna :) 6−2=3
Barasëna =)

MËSIM 33.

Dheu është fleri

Gaersh

Në ñeri plak, kur dotë vdiste, thirri të tre të bijtë pranë edhë u tha : O t'im bij ! në arëtë të-cilënë e kam punóarë ghithë jetënë time edhë me drithët të saj ju kam ûshqûerë e ju kam sjellë në këtë vërsë, n'atë arë ju kam m'gëurë më shumë me floriñ ; remóni thellë edhë kërkóni më të ghith'anët t'arësë të gheni atë shumë edhë pastaj të mos hiqni varf'ri kurë.

Të tre të bijt'e plakut, pas vdekjes së t'et, zun'e rëmóninë ar'në m'të ghith'anëtë sa thell'e

më thel; mot për mot e thellónimë nga ũë pëllëmbë më tepërë; no-ũë stamnë nukë ghetnë, po ara, duke punóarë më thellë zu e jépte mot për mot më tepërë. Të tre vëllëzërit, si nzimënë bukën'e ştëpisë, u tepërónte edhé ştumë për të ştiturë edhé të-hóllatë që mérnimë nga ketá të ştiturë, i hithnimë në ũë stamnë për të róarë. Në pakë vjet u-mbuş stámna me floriñ. Atë here e móarnë veş se ku qénke stamna me floriñ q'u tha i ati tûre.

MËSIM 34.

Mbolle te-tjerete, ha ti; mbill ti, te hane te-tjerete

Lot

Në plak nëntë-dhetë vjetş po mbillte ũë ulli. Në mbret që şkonte atje përánë u-çudít nga kéjo punë edhé púeti plakunë:

— Kur ke şpérresë të apë pemë kû dru që po mbjell?

— Pas tri-dhetë vjeç, tha plaku.

— Po, ke şpëresë ti të rrôşş edhé tri-dhetë vjet që të haş pemë nga kû? i tha mbreti.

— Ło, tha plaku, po mbúallë të-tjerëtë, hangra unë, mbjell unë, të hanë të-tjerëtë.

Mbreti e pëlqéu şumë kóte fjallë, edhé nzóri ũë kulétë me floriñ, e ju dha plakut.

Şikó sa şp jt e dha pemënë kû drú! thíri plaku.

MËSIM 35.

Kuç epunon mbetet'urete

Në ghinkallë ñë herë i vajti ñë mize-mbërdhësje në mest te dimërit, e i tha: „Nem ghëkafsë nga ghithë këtó që ke mbledhur'e ke mbúşurë folenë, se s'kam c'të ha në këtë kohë tëkeqe e dotë vdes urije".

— Çbën̈a në verë ti, i tha miza, kur viña una lëme mbë lëmë për të mbledhurë këto fije bùku ?

— Un'atëhere këndoña e ja thëşa këngt'së, ju përghigh ghinkalla.

Pó që këndóñë atë-here këreé tani ! i tha miza, edhé i kiheu krahëtë.

MESIM 36.

Fili

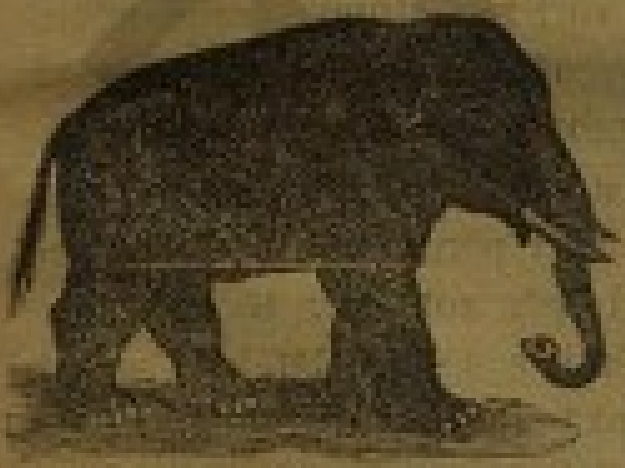

Fili

Fili është ñë katërkëmbës fort i-math, pó sa e ka trupinë të-truş'e të-rëndë, aqë thonë, e ka mëndjenë të-hollë. Ghëndenë në mest t'Afrikësë e në Hind e në Kinë. Nëpër malet e ànëvet të-lumeñvët të-mbëdhenj şatitinë tufë tufë Ca i zen'e i mesojnë për të hipurë; u venë ñë

roşk mi kurizt, në të cilënë mundinë të hûjnë pesë ghaştë veta edhe ñ'a dû veta u hipinë mi kokët në mezt të dû vëşavet. Në malet të lartë të Tiberit në mezt të Asisë q'ankëj ñë guv'e gherë şumë q'i thënkeşinë Guve Filit. Filetë kür plakenë tepërë, e kupëtójnë q'u afróvi vdekjeja, ven'e hûjnë n'aë guvet, edhé qendrojnë atje gher sa ngordhinë. Ajo guvë ëştë plot eştëra fili edhé jaşt'asñj gli'kúndi s'dúkenë as kërma as eştëra kësoj ştëze.

Në fil q'e rôanine në kolştët të ştëzavet në Pariz, ju keqësóa ñë dítë rôajtësit të-ti edhé e şkóli e e ştûpi. E şoq'e rôajtësit, q'u-ndoth atjé me të-dû të bíjt'e véghlë, u-helmóa keq nga vrasj'e të şoqt, edhé nga hïdh'rimi s'dínte c'të bënte, pó i hodhi të-dû djemtë, u-hóth edhé vetë përpara filit duke thirurë: „Si më vrâve t'ím şoq, e më le me ketë të vârf-rë, ştûpna edhé néve, se s'ka kuş të na ûşqénë.“ Fili ñë-ças e kupëtóvi fajnë q'i hëri, edhé zghati feçkën'e ghatë, q'e ka në vendt të dórësë, e zuri djalën'e madh, q'iş tetë vjeç, e ngriti, e vûri përmi kokë, duke tregôarë që kështë e ñóvi për zot, për të çpërblérë të-kéqenë që i bëri fëmijës s'i-ti. Rëféjnë se që ng'ajo dit'e pastaj nukë deş të dighónte no-ñë ronjtësë për-veç ati djáli të-vogëlë, t'i-cilit i vinte pás si mámár!

MËSIMI 37.

Majmunat'e madhénj

Ghithë bóta i ká parë majmunët'e-véghël'e që gatitinë evghitëtë për të lójturë; pó n'Afrikë e e n'për ca vende të-tjerë të-largë ghénden' edhé ca majmúnë të-mëdhenj, më të-madhénj se ñeriu.

Majmuni

aqe të fortë sa pesë ghaglë njëréz s'mundinë dot të nga të. Këta janë katërë farëz, ñërit i thonë gorile, ñ'rit şimpanzé, ñërit zhilón edhé tjatërit orang-utang. Këta écinë më dú këmbë si ñeriu, veç kur dónë të nzilójnë şumë, atë-here écinë më dóar e më këmbë, pó nukë si kat'rkëmbësit, pó duke pgeturë të-prápët'e ghíştërvet të dóarvet q'i kanë şumë të-ghata, aqe sa edhé kur ecinë më këmbë dóartë po-thon-se u pgétenë për-dhé. Këtúre u thonë katër-dórës, si edhé majmúnëvet le-véghël'e; se edhé këmbëtë i kanë si dóartë, edhé për-andaj qendrójnë e ecinë mirë nëpër dëgat të lisavet. U thonë edhé ñeri-fútúrës, se kanë fútúrën'e ñeriut. Kómbetë që ndodhenë nëpër veadetë tek ghéndenë ñeri-fúturesitë, këta i kanë për ñerëz të-egër'e me leş në trupt. Neri-fúturesit i afrójnë edhé nga mëndje ja ñeriut; bëjnë ştráte nëpër degët të lisavet, si

edhé ñer'zit'e gumë vëndeve ; mărinë gkopiß në dorë për të mbájturë ; ritinë fógñat'e tûre me krahë fëmërratë si edhé grátë. Kur zenë nga noñë të-vógëlë e ritinë, mësójetë të pginë, të hapëñë derënë kur të trokëllíñë, të mbúgëñë ujë, e të béñë gumë gërbíme si ñeriu. Ri në mësallët başkë me ñërëzit, ha më cfurk e më lugë, mer qëlqen'-e-verësë, e përpjek me ñerëzit edhe e kthen epi, si edhe atà, përveç që s'fjalón dot me gójë. Në ñeri, që ka qënë n'ato anë të dhéut, thotë që kur raş'e vrava ñë ginpanzé të-vogëlé, pa paşë t'ëmënë që vuri ñë kuje duke mallëngbúcrë, duke pgerëtírë e duke dërdhurë lot, e që púthi' e të bírë, pa i vëştróntë plagënë, e kërkónte t'i nzirte plúmbin'e ta nghallte me pahir ; kur paşë këtë punë, m'u-duk si kur kiça vrarë ñë ñeri, edhé m'u-mërzit vetja, e bëra bé të mos ştíje edhé ñë herë mi ta. Në gorile femërë q'e kiş zenë ñë ñeri e e mbánte në ştëpí, u-sëmúr nga apostima. Rëfëjnë që rinte rëna në ştrat e rënkónte si ñeri, sa të këpúttë gpírtinë. Kur gëkónte gëróñësinë q'i qáseşe i zghattë dorënë për të vëştróarë refkëtimënë, edhé e vëştrónte me ñë sú sikur dónte t'i thógtë : gërómë mua të ghórënë ! Nga të katërë farëtë që tharnë vetëmë gorila sú-letë mi ñerínë ; të-tjerëtë ikinë ; veç n'u-rënç më qafë, e ta gëkójnë që s'gpëtójnë dot me t'ikurë, atë-here qendrójnë qendrë.

MËSIM 38.

Solloni edhe Krisua

Sollóni iş ñë i-urtë në Grekëri të-qenócemë. Në herë, tëx gatiste nëpër Asií të-vógëlë, i ra udha në Sarde, ñë qúlét të vjetërë, tek mbretëróute Krisua, i-pásurë şumë me ghë të-tepërë. Krisua e thúri t'urtin e Grekërisë edhe i tregóvi ghithë kamjen'e-ti që kişte, pastáj i tha: „kë ke parë më të lúmurë mi dhet? Këtë pó'tje ja bëri duke pásurë spresë t'i thótë se s'kanë lumtarë se tí që ke ghithë këtó kamje; pó i urti u-mendóu pak'edhé i tha: Më të-lúmurë se ghithë kam parë ñë plak, që rójti şumë vjete duke mbajturë me şëndet e me dor'e këmbë bëri şumë femijë të-tërë të prekópeurë, i martoj të ghithë, po edhé nipërit'e stërnipërit, sa rójti s'oqi nóñë të-kéşe e noñë hídhërim, edhe kur vdiq i la të-tërë pas.

Vapor

Krisua u-qudit edhé u-zemërúa, kur pa që Sóloni bënte, më të-lúmurë këtë plak se atë vetë, që kiş ghith'atë të-mira; pó duke pásurë spresë të nëmerójet'i-dúti pas ati: E po pas ati, i tha, kë ke parë? Pas ati, ju-párgjóq Sollóni, kam parë dú vëllézër së-fortë e trúma, të-cilët kişinë ñë mënë q'e dóuinë fort. Në dité q'iş ñë e-krémte e madhe, kuş-do spiutë t'ënëmë me qëre

në vëndit të të-fálurit; këtûre të-dû vëllézërvet s'u-érdhë dot qetë me kohë nga ara, edhé ata únë vetë nënë zghédhézët të qéresë edhé e hóqnë t'ëmën'e-tûre, e e gpúnë tek vîninë ghîthë mëmata.

Atje ghithë búratë i lëvdóanë këta të-dû vëllézërë, edhé u-çudîtnë nga fuqí e-tûre; edhé ghíthé gratë u-mblódhë rótullë s'ëmës' së-tûre, e i thóginë: „Si lúmeja ti, moj zonë, që ke këtá dû djem kaqë trîma e të-fortë, e që të dóau'e të nderójnë kaqë!" Atë-here e ém'e tûre ngriti doart'e ju-lut Perëndisë t'u apë të-bíjvet ç'ka më të mirë ni dhet; pó kur i vdiqnë të-dû të-bíjtë atë ças, se m'e mir'e ghithë ghërravet ni dhet është vdékjesa me nder. Qûtetárëtë i nderóanë gumë sa u bën'edhe statúetë e-tûre e i vunë në vëndit tek fáleginë; e n-nbet émëri i-pavdékurë për jetë.

Krisna më s'duróvi dot, pó i thírí: E pó nna, me ghithë këtë ghë e këtó kamje, nuku më ze fare për të-lúmurë! Jet'e ñeriut, i tha Solloni, është gtatë-dhetë vjet a më tepër'a më pakë; kësáj jete e'do her'e e'do dítë s'i nghau jatëresë, ñë ñerí q'e gékón sot të-lúmurë nesërë múndën të bëjetë n'i-mijer'i ghithë bótësë; edhé të-lúmuritë sbëjetë vetëm me pasje, se gumë të-pasurë janë aqë të-mjerë sa u kanë zili të-vàrfërvet. Për andáj, pa parë fundin'e jetësë sate, s'mundëñ të thom se je i-lúmurë.

Krisua s'e pëlqeu ketë fjalë, edhé më s'i vuri vegjinë të-urtit. Po pa gkóarë gumë kohë, fjalët'e Sollónit i dóallë. Krisua kiş dô djem, i-madhi iş i-gúrdhër'e memëc, i-vógëli iş i-mënçim edhe trim. Pas ca ditş në të ghah déraş ju-vra i bir'i-vógëli e mbet me të djalë të-gurdhërë e memëc. Si gkoj edhé ca kohë dólli Kûrua mbërét'i-madh i Persísë, bëri luftë me Krisónë, e mundi, e zûri të-ghallë, edhé urdhërovi e bënë të stavë me drur e lúpnë Krisonë ni stavët, edhé i vûnë zjarë së póştëmi. Kur e pa Krisua që dotë dighegje, e, si humbi ghithë kámjet'e mbretërin'eti dotë eple edhé gpirtinë me të-mjer, thári tri herë: Sóllon! Sóllon! Sóllon! Kûrua póëti ç'ëştë kû Sóllon që thërret; Krisua i rëfeu fjalët'ë q'i kiş thënë Sollóni; Kûrua i pëlqëvi ató fjalë; i erdhi keq, edhé urdherovi e e zbritinë Krisonë nga stav'e drúvet, tëk e kiş rethóarë flaka, e i dhurovi jetinë.

MËSIM 39.

Kristóf Kolómbi

Kristóf Kollómbi iş të dét-nótës nga Ghenóvë e Italisë, i-cili dolli me anie të Spánëssë në det të-madh të perëndimit q'i thonë Atlántik, për të ghëturë vëndе të-paditurë. Si gkóanë gumë kohë në detl e s'ghanë ghë, ñërëzit'e-ti u-ngrinë e

s'donínë te vínínë më tej; Kollombi u-lut'e u kërkovi edhe ñë-zet e katërë orë për të kthúerë.

Anije

Pas atúre të ñë-zet e katërë orëvet, tek bëheşin anfrí për të kthúerë, kur sëkójnë ca zoq qe fluturónínë mi dett; atëhere e móarë veş që dotë ketë ñë dhe únfërë edhe s'u-kthúenë, pó bënë përpára, edhé si şkóanë pakë, u-çfanïk përpára anëse' ... túre dhéu i Amerikësë, dhé i-madh e i gherë që ñeri s'e dínte gher ni'atë-here.

Më ñë vend t'Amerikësë Kristóf Kollómbi e ka şpótónarë vëtenë edhe ñërëzik'e-të me të-zënët të hënësë. Posa që şkeli më dhé jumblóadhe ñërëzit'e atjeşnë q'íşinë anfró t'egërë, edhe duke parë të-hnajë të-ndrúşnë, dëşnë ta vrisnínë. Kollombi e dínte q'atë mbrëma, që dotë zihesje hëna u-dha e u-bëri të márinë veş me şeña që votëmë ñë ñeri ëştë që bën c'të dójë, edhé atë nalë dot'erësonte hënënë. Amerikánëtë e lanë gher mbrëmanet, që të şëkójnë në e erësóftë vërtet hënënë, t'i fúlenë, në mos po ta vrásínë. Mbrëmanet tek prisnínë ghithë duke ughiturë në hënëtë, Kollómbi vëştovi herënë, e pa që erdhi koha, edhé bëri ñë şeñë hënesë; atë here hëna zu t'erësójeşe nga ñëri anë gher sa pak'e më pak u-bë e-tër'e erëtë. Atë here Amerikanëtë i

ranë ndër këmbë, duke pandehurë se aŭ e bër hënënë të zbeşe.

MËSIM 40.

Plugu

Plugu është ñë véglë, me të-cilënë fuşatarëtë gerbojenë për të lërŏarë dherinë. Plugu është pej hekuri; ka ñë thikë të mpretë që rrën me majtë, brenda ndë dhet, dhe çan dherin, dhe ñë tjetërë véglë posi ñë pëndë, që nkthen dherin më tjetër anë. Ali ka dhe dii briñë të-druŭta të-cilatë gerhójnë, duke i mbajturë ñë ñërí me dorë ujdis plugun si të lipsetë dhe si të-jetë më mirë. Plugu ka dhe dŭ rota të-cilatë ñera është m'e vogëlë se tjetëra të-cilatë gerbojnë për të écurit të tii gumë letë, dhe rota m'e vogëlë écënë mbë anëtë të dheut të-polërosarë, pra rota m'e-madhe écënë mbë anët të dheut që est'i-lëroarë, se-pse mb'-at'-anë ghëndetë vendi m'iŭutñërë.

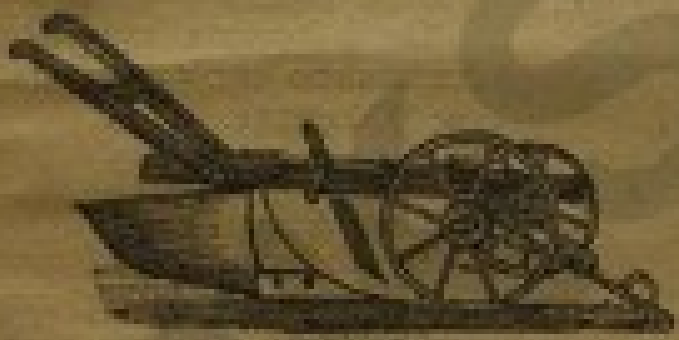

Plugu

L'ALFABET ALBANAIS

ΤΟ ΑΛΒΑΝΙΚΟΝ ΑΛΦΑΒΗΤΟΝ.

ALFABETUL ALBANEZ

Ορίσ.	Γνήσ.	Μίσ.	Român.	
A, a	a	α	a	
B, b	b	μπ	b	Ὡς τὸ π μετὰ τοῦ μ, καθὼς εἰς τὴν παραλήγουσαν τῆς λέξεως ἄμπελος.
C, c	c	τζ	ț, ĭ	c lat. rugesco. Ὡς ὁ λήγοντας τῆς λέξεως ἴτσι=οὗτος τῆς καθαρευούσης Ἑλληνικῆς. Egal cu românescul ț, ĭ.
Ç, ç	tch	τσ	c	c lat. devant i e. Ὡς c εἰς τὴν παραλήγουσαν τῆς ἐν τῇ κοινῇ ὁμιλίᾳ τουρκικῆς λέξεως τσιφλίκ=τσιφλίκι.
D, d	d	ντ	d	Ὡς τὸ τ μετὰ τοῦ ν, καθὼς εἰς τὴν παραλήγουσαν τῆς λέξεως ἄντιμος.
Dh, dh	dh	δ	d	Ia românescu un se pronunță
Ë, ë	e	ε	e	—
E, e	ə		ə	ea, oa, e mut. Ἀπαράλλακτος εἰς τὴν Ἑλληνικὴν μεταξὺ τοῦ ε καὶ ε. Egal cu românescul ă, â.
F, f	f	φ	f	—
Gj, gj	g	γ(ι)	gh	Dure comme g devant e. Μαλθ ὅλων τῶν φωνηέντων ὡς τὸ γ μετὰ τοῦ α καὶ ο. Egal cu românescul, gh ca. gura.

Gh, gh	gu	γ(ε)	ghe	comme gu, dans *guerre*. Μεθ' ὅλων τῶν φωνηέντων ὡς τὸ γ μετὰ τοῦ ε καὶ ι. Egal cu rom. *ghe*, ex. *Gheorghe*.
Ge, gę	dj	ξ	ge	g ital. *oggi*. Ὡς εἰς τὴν τουρκικὴν λέξιν δσαρι=ἐκκλησία. Egal cu românu. *ge* ex. *singe*.
H, h	h	χ	h	Aspiré. Λέγει δασὺ χ μετὰ τοῦ ὀφειλομένου βαθέως προφερόμενον. In română diferă la pronunție.
I, i	i	ι	i	—
J, j	yi		j	*I allem.* Ὡς εἰς τὴν λέξιν γιὰ=διὰ τῆς καθομιλουμένης Ἑλληνικῆς. In română nu se póte pronunța.
K, k	c,k	κ	k	*c devant a, o.* Μεθ' ὅλων τῶν φωνηέντων ὡς τὸ κ μετὰ τοῦ α καὶ ο. Egal cu românescul *ka, co.*
L, l	l	λ	l	Μεθ' ὅλων τῶν φωνηέντων ὡς τὸ λ μετὰ τοῦ ε καὶ ι. Egal cu românescul *le.*
Li, ll	l	λ	l	*l augl.* Μεθ' ὅλων τῶν φωνηέντων ὡς τὸ λ μετὰ τοῦζα καὶ ο. In română nu se póte pronunța.
M, m	m	μ	m	—
N, n	n	ν	n	—
N, n	gn	ν	gn	*gn dans le mot ignorant.* Ὡς τὴν λέξιν νέος ἐγγεγραμμένην εἰς τὴν καθομιλουμένην Ἑλληνικὴν μονοσιλάβως κατὰ συνίζησιν νιός.

Egal cu românescul ... nu

O, o	o	ο, ω	o	—
P, p	p	π	p	—
Q, q	q	κ	q	*c* devant *ai*. Μετ' ὀλίγον των χρων ως τὸ κ μετὰ τοῦ ε καὶ Egal cu roman. q, ce se scrie curbiticle *qaiatal, qaetarjă*
R, r	r	ρ	r	—
Rr, rr	rr	ρρ	rr	Τραχὺ ὡς δύο ρ.
S, s	s	σ, ς	ʃ	—
S, s	ch	[illegible]	ş	ναι ittal, ahʒargh, καὶ s Λίαν παχὺ σ. Egal cu roman. ş, ss, ş.
T, t	t	τ	t	—
Th, th	th	θ, δ	ţ	In rom. nu se pôte prou
U, u	u	ου	u	
U, ü	o	o		ş allem. Ὡς ἡ φωνὴ του ο, εἰς λέξεις ἄχυρα, βύτυρα βαλέτσος, ἔρις hovedsten ἦν καὶ τὸ καλαι. In rom. nu se pôte prou
V, v	v	β, δ	v	—
Z, z	z	ζ	z	s entre deux voyelles. In roman. se nude în cuv. *plasă*, rimă egal cu ş.
Ks, xs	ks	ξ		z mal. sors. Ἀπαράστατος εἰς τὴν λῆξιν. In rom. nu se pôte prou
				Ζὲ παχὺ καὶ τραχὺ ζ. Egal cu romînescul *ge*

ВКSH